

Lehetséges lehetséges világaink

Szeteli Anna – Alberti Gábor – Kleiber Judit – Kárpáti Eszter (PTE)

A formális szemantika egyik célja: úgy építeni fel mondatnyi propozicionális tartalmakat, hogy az eredményül kapott formulát igazságértékelésnek lehessen alávetni tetszőleges lehetséges világokban. A kutatásunk elméleti háttéréül szolgáló \Re eALIS-keret (Alberti–Kleiber 2014) Lauer (2013) antirepresentacionalista dinamikus pragmatikájának representacionalista „párjaként” fogható fel, amennyiben azt vesszük első lépésben számba, hogy a deklaratív, interrogatív és imperatív konvenció (Lauer 2013) milyen igazságértékeket „vár el” a feladó és a címzett meghatározott lehetséges világában. Egy formális dinamikus pragmatika – értelmezésünk szerint – a hagyományosan az illokúciós aktus és a perlokúciós hatás fogalmával leírt nyelvi jelenséget (például, Searle 1979) az interpretációs bázis releváns részhalmazának kijelölése révén ragadhatja meg.

Lehetséges világok alatt ezúttal nem a formális szemantika hagyományos eliminatív művelétére utalunk, hanem lehetséges „világocskákra”, melyek a kommunikáció során a releváns szereplőkhöz, illetve szerepekhez – a feladóhoz (i), a címzetthez (u), harmadik félhez (o) – kapcsolódó diskurzuszereplési (DRS: Kamp *et al.* 2011) struktúrák. A pragmatika feladatköréhez soroljuk a nyelv használatát érintő kérdések vizsgálatát: annak leírását, hogy a pragmaszemantika konvencionális feladói/címzetti szerepének felvételére alkalmas-e a beszélő/hallgató (Oishi 2014).

A feladói hiedelem lehetséges világában például a három említett konvenció (deklaratív, interrogatív, imperatív) szerint ideális eset gyanánt rendre 1, 0, illetve -1 az elvárt érték („igaznak gondolja”, „nem tudja”, „úgy gondolja, hogy nem áll fenn”). Az e skálán kijelölt feladói konvenciót választó beszélő információállapotában az elvárttól eltérő értékek alapján sajátos relációkként definiálhatunk olyan fogalmakat, mint a hazugság, kegyes hazugság, blöff vagy egy-egy diskurzuszjelölő használatának elmulasztása.

Az a cél vezérel bennünket, hogy egy representacionalista dinamikus pragmaszemantika keretei között szisztematikusan számba vegyük a mindennapi kommunikáció során ténylegesen használt „lehetséges világainkat”, feltérképezve a magyar diskurzuszjelölők (pl. *ugye, vajon, szerint(em), nyugodtan*) által előhívottakat is.

Alberti G.–Kleiber J. (2014) \Re eALIS: Discourse Representation with a Radically New Ontology. In: *Complex Visibles Out There. Olomouc Modern Language Series 4*. Olomouc: Palacký University. 513–528.

Kamp, H.–van Genabith, J.–Reyle, U. (2011) Discourse Representation Theory. In: *Handbook of Philosophical Logic 15*. 125–394.

Lauer, S. (2013) Towards a dynamic pragmatics: Stanford University dissertation.

Oishi, E. (2014) Discursive functions of evidentials and epistemic modals. In: Sibilla Cantarini et al. (eds.): *Certainty-uncertainty – and the attitudinal space in between*. Amsterdam: Benjamins. 239–262.

Searle, J. R. (1979): *Expression and meaning – Studies in the Theory of Speech Acts*. Cambridge: Cambridge University Press.